

БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

В статті розглянуто сутність бюджетного механізму регулювання розвитку сільського господарства, його функції, важелі і вплив на розвиток галузі.

***Ключові слова:** бюджетний механізм, сільське господарство, важелі, видатки, бюджетне фінансування.*

Серед фундаментальних факторів економічного зростання, бюджетному механізму належить провідна роль, як в практичному плані впливу на темпи і пропорції розвитку економіки, так і при здійсненні економічної політики в державі в цілому. Усе більш очевидним є те, що досягнення високого рівня економічного розвитку стає можливим лише тоді, коли він опирається на потужну фінансову основу, де бюджетний механізм відіграє, як стимулюючу так і регулюючу роль.

Вітчизняний та світовий досвід переконують, що сільськогосподарське виробництво не може повноцінно функціонувати в умовах жорсткої конкурентної боротьби без регулювання і фінансового захисту на державному рівні.

Незважаючи на те, що питання державного регулювання аграрного сектору досить широко висвітлені в працях відомих вчених економістів - П.Саблука, Д.Карича, Ю.Коваленка, М.Дем'яненка, О.Шпичака, О.Могильного, С.Кваші, П.Лайка, Т.Осташко, М.Калінчика, А.Діброви, вступ до СОТ змінив пріоритети бюджетного механізму регулювання аграрного сектору економіки.

З огляду на визначене, а також на необхідність максимальної ефективності від наданих фінансових ресурсів доцільно змінити підходи до використання бюджетних коштів через прямі та непрямі форми бюджетної підтримки.

Метою статті є виявлення сутності, закономірностей та перспектив використання бюджетного механізму у регулюванні розвитку сільськогосподарського виробництва.

Бюджетний механізм є складовою ланкою загальної системи макроекономічного управління, яка в значній мірі визначає характер економічної системи в цілому і являє собою принципову схему практичного використання фінансів в економіці держави, їх

впливу на відповідні процеси на рівні держави. Разом з тим, він має свої відмінності в практичному застосуванні на рівні держави та окремих галузей народного господарства.

На нашу думку поняття „бюджетний механізм регулювання розвитку сільського господарства» можна сформулювати як систему формування, перерозподілу та використання фінансових ресурсів по вертикалі бюджетної системи і по горизонталі між адміністративно-територіальними одиницями з метою управління виробничим процесом.

Призначення бюджетного механізму держави зводиться до двох основних функцій: фінансове забезпечення і фінансове регулювання економічних і соціальних процесів в державі. В існуючій практиці фінансове забезпечення одночасно виконує регулювання і, аналогічно, регулювання здійснюється через фінансове забезпечення. Кількісна і якісна характеристика бюджетного механізму проявляється в тому, яка величина фінансових ресурсів мобілізується і витрачається на відповідних рівнях господарського управління, і, яка технологія їх мобілізації і витрачання [3, с. 44].

За своєю економічною суттю використання бюджетного механізму в системі державного регулювання сільського господарства - це комплекс важелів, організованих державою щодо формування й використання фондів фінансових ресурсів. На практиці застосовуються прямі й опосередковані важелі бюджетного механізму. До прямих важелів належать: фінансування видатків, що здійснюється за рахунок бюджетів усіх рівнів; мобілізація доходів через податкові та неподаткові форми; санкції за порушення законодавства; бюджетні інвестиції сільськогосподарським підприємствам, бюджетні субсидії, дотації тощо [1, с. 112].

До опосередкованих важелів бюджетного механізму належать: амортизаційна політика; державні закупки і державні замовлення на поставку матеріальних ресурсів з оплатою із бюджету; заходи сприяння активізації кредитних вкладень в економіку; пільгове оподаткування; пільгове кредитування; надання підприємствам гарантії для отримання кредиту; користування державним майном без сплати оренди; регулювання цін тощо (табл. 1).

**Фінансування видатків Мінагрополітики за рахунок державного бюджету,
2003-2009 рр. млн грн [6].**

Видатки	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Мінагрополітики всього	2291,8	2476,0	4887,3	6278,3	7952,0	11211,4	8488,6
в тому числі: сільське господар- ство	1608,9	1614,4	2246,0	3057,9	4556,1	7120,8	4881,9
з них: - підтримка вироб- ництва продукції тваринництва і рос- линництва	-	540,5	753,1	2017,0	2313,0	5044,8	3531,6
- фінансова під- тримка підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів	-	95,4	415,1	333,5	551,3	1022,0	383,3
Освіта	270,8	341,2	523,3	667,4	811,8	1348,9	1490,1
Наука	281,5	20,9	56,5	63,5	37,6	178,2	101,6
Інші напрями	130,6	499,5	2061,5	2489,5	2546,5	2563,5	2015,0

У 2009 р. бюджетні асигнування у сільське господарство збільшилися проти 2003 р. в 3,1 раза і становили 4,9 млрд грн, крім того на утримання закладів аграрної освіти спрямовано 1,5 млрд грн, на проведення наукових досліджень 101,6 млн грн. Проте варто зазначити, що у 2009 р. відбулося значне скорочення видатків за програмами Міністерства аграрної політики, на 3,3 млрд грн. або на 34,4%. Основною причиною цього було те, що одним із джерел фінансування агропромислового комплексу у 2009 р. був Стабілізаційний фонд, з якого планувалося виділити кошти у сумі 2,2 млрд грн, однак надійшло звідти лише 0,4 млрд гривень.

Щодо видатків на науково-дослідні роботи та дослідно-конструкторські розробки, то сучасна держава перетворилася на головного організатора й інвестора наукових досліджень. За державний кошт у країнах Заходу фінансується від 15% до 65% витрат на ці потреби. Широке фінансування наукових досліджень та їхнє впровадження у виробництво - якісно новий елемент державного господарювання, щосприяє інтенсифікації виробництва й підвищенню його ефективності. Існує пряма залежність між темпами економічного зростання й видатками держави на науку. У провідних країнах світу на наукові дослідження й розробки спрямовується від 2 до майже 4 % валового внутрішнього продукту. В Україні видатки на наукову та науково-технічну

діяльність, в тому числі і на аграрну, в порівнянні з розвинутими країнами залишаються на низькому рівні та становлять в середньому близько третини відсотка по відношенню до ВВП (табл. 2). Одночасно, слід відзначити наявність незначної позитивної тенденції впродовж останніх років, яку безумовно не можна вважати достатньою для суттєвого покращення фінансування даного напрямку.

Таблиця 2

Видатки загального фонду Державного бюджету України на наукову та науково-технічну діяльність за 2003-2008 роки [2]

Показник	Рік					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ВВП (млн грн)	345113	441452	544153	720734	949864	914720
Видатки на наукову та науково-технічну діяльність (млн грн)	1256,8	1656,5	2069,0	2742,8	3556,6	4103,8
% до ВВП	0,36	0,38	0,38	0,38	0,37	0,45

Важливе значення має вдосконалення бюджетного механізму впливу на фінансове забезпечення аграрної науки. Мається на увазі узгодження і відбір найважливіших науково-дослідних програм, які можуть забезпечити науково-технічні і науково-технологічні прориви в економіці.

В цьому зв'язку видатки бюджету повинні бути зорієнтовані на підвищення наукоємності ВВП, як одного із нагальних завдань економічної і науково-технічної політики держави. Це набуває особливої актуальності як засіб включення інноваційних факторів забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору, так і умова реалізації курсу на європейську інтеграцію, особливо, якщо врахувати, що в 2000 р. в Лісабоні країни ЄС проголосили, що у 2010 р. Європа стане найбільш конкурентноспроможним суспільством у світі. Визначаючи конкретні проблеми і завдання, які необхідно вирішити для досягнення цієї мети, Рада Європи на початку 2002 р. в Барселоні прийняла рішення досягти збільшення до 2010 р. частини видатків на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи до 3% ВВП. Відповідні вимоги ставляться до всіх країн претендентів при вступі до ЄС.

Економічний розвиток в Україні свідчить, що є можливості вийти на передбачуваний ЄС рівень наукоємності ВВП протягом найближчих семи років, якщо нарощувати частки бюджетних асигнувань на науку, в тому числі і на аграрну, щорічно на 0,3-0,4 % ВВП.

Підвищення бюджетного фінансування науки дозволить переорієнтувати вітчизняний науковий потенціал на задоволення потреб аграрної економіки України. Крім

цього необхідно передбачити суттєві зміни у структурі видатків на науку в напрямку істотного посилення ролі програмно-цільового фінансування і істотного збільшення його частини у бюджетних видатках на науку.

Отже, для подальшого розвитку аграрної галузі, необхідно оптимізувати розподіл фінансових ресурсів, використовуючи важелі та методи бюджетного механізму. Саме через запропонований бюджетний механізм відбуватиметься, на нашу думку, ефективний та раціональний розподіл ресурсів з метою забезпечення розвитку аграрного виробництва і ефективного його регулювання.

Список використаних джерел

1. Борід А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А.Г. Борщ // Економіка АПК. - 2009. - № 2. - С. 111-116.
2. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>
3. Василик Д.О. Бюджетний механізм та його економічна сутність // Проблеми розвитку державних і місцевих фінансів. Наук.-теорет. конф., Київ, 10-11 квіт. 2003 р. / Редкол.: Т.І. Єфименко (голова) та ін. - К.: НДФІ, 2003. - 412 с.
4. Демяненко М~Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. - 2009. - № 9. - С. 3-9.
5. Кириченко А.В. Бюджетно-податкове регулювання всистемі державного регулювання економіки / А.В. Кириченко // Економіка АПК. - 2010. - № 1. - С. 79-82.
6. Панорама аграрного сектора України: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://minagro.kiev.ua>

***Annotation.** The essence of the budget regulation mechanism of development of agriculture, its function, scale and impact on industry development.*

***Key words:** budgetary framework, agriculture, leverage, costs, government funding.*